

Slöseri missa elever med dyslexi

För elever som har dyslexi/läs- och skrivsvårigheter kan skolan vara en enda lång pina. Många går genom skolan utan att få hjälp att förstå sina svårigheter. Trots ett otroligt slit kanske de nätt och jämt klarar att blir godkända. Dessa ungdomar kommer ut i livet dåligt rustade och med en känsla av att de är dumma.

En kvinna som trots stora svårigheter med läsning och skrivning ändå utbildat sig till socionom beskriver sin bristande självkänsla så här: "Man kommer aldrig ifrån känslan att man är dum. Det kan vara en bagatell jag missat. Jag kanske läst fel, sådant som säkert alla gör och som man skrattar bort. Men då det händer känner jag mig totalt värdelös. Jag brukar kalla det för mitt dyslexisår. Ja, jag har ett dyslexisår i själen och då jag kommer åt det gör det fruktansvärt ont."

Skolinspektionens kvalitetsgranskning av skolsituationen för elever med dyslexi/läs- och skrivsvårigheter (Rapport 2011:8) är en dyster läsning. Granskningen omfattade 21 grundskolor med geografisk spridning. Det framkom att anpassningen av undervisningen behöver utvecklas i 20 av de 21 granskade skolorna!

Så här kan man skissera en ganska vanlig bild för en elev med dyslexi: Eleven upptäcks sent och trots diagnosen är det inte troligt att skolan anpassar sitt arbetssätt. Elever med dyslexi behöver assisterande teknik, längre tid vid prov, inlästa frågor och möjlighet att redovisa sina kunskaper muntligt. Men inget av detta är en självklarhet i dagens skola.

Vi vill berätta om tre autentiska fall som belyser hur traumatiskt det kan vara att inte bli upptäckt och få stöd under skoltiden:

Ingen i skolan uppmärksammade att **Magnus** hade dyslexi. Efter gymnasiet läste han upp sina betyg för att kunna söka in på högskolan. Efter alla tidigare misslyckanden växte en revanschlust. Han påbörjade en utbildning till läkare, men avbröt den när han inte orkade. Utan att förstå vad studieproblemen berodde på sökte han sig sedan till sjukgymnastutbildning. När inte heller det fungerade provade han på att läsa till psykolog och sedan till jurist men lyckades inte fullfölja studierna.

Cecilia gick genom hela skoltiden utan att bli upptäckt. Hon påbörjade och avbröt utbildning till sjuksköterska, kurator och präst. Under prästutbildningen läste hon grekiska och under en skriftlig tenta i detta ämne fick hon en total black out. Det ledde till en utredning vid universitetets dyslexienhet och hon fick diagnosen dyslexi. Efter det säger hon: "Nu är jag 29 år. Jag har läst, som jag upplever det, i stort sett hela mitt liv, utan att veta om dyslexin. Det som är svårt nu är att jag inte har något studielån kvar. Jag har förbrukat min chans känns det som."

Lena blev inte heller upptäckt under sin skoltid. Hon säger bland annat: "Jag gjorde i stort sett inget annat än läste läxor. Jag läste hemma, på raster, på lunchen, på helger. Den största segern hittills var att jag faktiskt tog studenten." Efter studenten läste Lena enstaka kurser på universitet. Efter att ha arbetat några år sökte hon en ekonomutbildning på universitet. Inför studierna tog hon mod till sig och vände sig till en logoped för utredning. "Jag var jätterädd ända till jag hade papperet i handen. Och det tog nog flera dagar innan jag vågade titta på det. Jag undrade vad som skulle hända om jag inte hade dyslexi. Då skulle jag vara tillbaka i dumhetskärrret."

Lena fullföljde utbildningen, men studielånet var delvis förbrukat. Hon hade inte kunnat fortsätta om inte föräldrarna hjälpt henne. Lena har i dag fast anställning som ekonom.

Vad hade hänt om hon inte fått ekonomisk hjälp? Studieskulder utan examen? Emotionell och ekonomisk katastrof?

Gemensamt för dessa tre är att de inte fått en tidig diagnos och därför inte heller lärt sig att hitta lösningar på sina studieproblem. De har varit envisa i sina studieambitioner, men ändå famlat i blindo. Många elever med dyslexi har så dåligt självförtroende att de inte orkar tänka på att plugga vidare. I värsta fall kan upplevelserna i skolan ge så djupa sår att de aldrig tar sig ut på arbetsmarknaden.

Forskningsinstitutet SEE visar att samhället får betala 12,5 miljoner kronor för varje individ som inte klarar skolan och kommer ut på arbetsmarknaden. Sverige backar i internationella läsundersökningar. Enligt PISA (OECD, 2012) har var femte elev i vårt land inte tillräcklig läsförmåga för att klara sig i samhället. Detta får nationalekonomiska konsekvenser.

Vi vet att man redan under förskoletiden kan hitta barn som riskerar att få läs- och skrivsvårigheter. Med lekfull träning i smågrupper kan man stimulera dem att utvecklas språkligt, vilket kan leda till att de inte behöver drabbas av stora misslyckanden i skolan.

Elever som har dyslexi behöver naturligtvis träna läsning och skrivning, men ett evigt tränade får inte gå ut över möjligheten att inhämta och redovisa kunskaper på annat sätt. Nu finns assisterande teknik bland annat i form av stavningsprogram, inlästa läromedel och talsyntes (omvandlar text till tal) som kan vara goda redskap.

Lärare i dagens skola dignar under ökande bördor och får ofta inte gehör för sina elevers behov av särskilt stöd. I en enkät bland 800 medlemmar i Lärarförbundet uppger varannan lärare att de under det senaste året hindrats att sätta in extra stöd för elever som behöver det.

I dag kan kommuner använda pengar som borde finnas avsatta för skolan för att reglera den kommunala ekonomin. Elever med behov av stöd drabbas hårt. Det är dessutom ett brott mot Skollagen att inte ge stöd till elever som behöver det.

Vi har allmän skolplikt. Alla barn och ungdomar måste komma till skolan, vare sig de lär sig något eller inte. Det är ovärdigt och dessutom ett gigantiskt slöseri att låta elever med dyslexi sitta av sin skoltid. Borde skolplikten inte också innebära en plikt för samhället att ge alla barn möjlighet till utveckling och inläring?

Ulla Föhrer, leg logoped, med dr hc

Helena Bross, lågstadielärare och författare med dyslexi

Artikeln har varit införd i Uppsala Nya Tidning (UNT) den 4 november 2012

[1] Alla citat är hämtade från Föhrer U. & Magnusson E: Dyslexi: förbannelse eller möjlighet? Att lära sig leva med läs- och skrivsvårigheter. Dyslexi: förbannelse eller möjlighet? Levnadsberättelser. BTJ Förlag, 2010.